

Forfatter: Andersen, H. C.

Titel: Udrag fra Skyggebilleder

Citation: Andersen, H. C.: "Skyggebilleder af en Reise til Harzen, det sachsiske Schweitz etc. etc., i Sommeren 1831", i Andersen, H. C.: *Skyggebilleder af en Reise til Harzen, det sachsiske Schweitz etc. etc., i Sommeren 1831*, udg. af Johan de Mylius, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, i samarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, 1986, s. 149. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-andersen01val-shoot-idm139649681403552/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Skyggebilleder af en Reise til Harzen, det sachsiske Schweitz etc. etc., i Sommeren 1831

egentlige gennemslagsperiode må man sige, at Andersen her i *Skyggebilleder* er påfaldende tidligt ude. Og han er den første, der på dansk grund overhovedet bruger ordet med den betydning, det senere får, selvom allerede 20'rne rummede enkelte eksempler på en psykologi og æstetik, der lå inden for dette område.

Et par eksempler kan ikke skade. I kap. III er der en »gammel pige« på de 50 med i diligencen. Mens alle de andre er overgivne og snakksomme, er hun tavs, udenfor:

Hun blev altsaa Stedbarn, og det lod, som hun ofte var bleven behandlet saaledes, thi hun smilede ganske forunderlig veemodigt, da vi ikke kunde optage hende med et Navn i Samfundet (s. 28).

Hele skildringen af hende, af det tilbagetrængte, det uudsagte, den tilsyneladende stille tilfredshed, der skjuler en bitterhed, en smerte over den lykke, der aldrig kom, alt dette er naturligvis nøje forbundet med bogens kærlighedstema. Der *interessante* er den skjulte lidelse, som den medvidende iagttagere forstår: »men i det mørke Øie laae der noget interessant, noget dybt veemodigt, selv naar hun smilede« (sm. st.).

Det meget lidt klassiske (man kunne også sige goetheske) i denne fascination af de blandede, selvmodsigende stemninger er Andersen sig vel bevidst. Også når han vender blikket fra omverdenen indad mod sig selv. Allerede her i *Skyggebilleder* udkaster han et billede af sig selv som en moderne nervøs rejsende, en rejsende i livet. Ved indledningen til kap. VIII, hvor vandringeren går til Morten Luthers Eisleben (Grundtvig har åbenbart ikke patent på at kalde Luther ved det folkelige danske »Morten«!) tager Andersen temaet op, sådan som det allerede blev udfoldet i *Fodreise*:

Det er en forunderlig Ilen med Alt, der lever i mig, og egentlig udgjør min Grund-Character! jo interessantere en Bog er mig, jo mere iler jeg for at have den gennemlæst, for at have det hele Indtryk; paa selve min Reise er det ikke ret det Nærværende, der glæder mig, jeg iler efter noget Nyt, for atter at komme til et andet; hver Aften, jeg lægger mig til Hvile, higer jeg efter den næste Dag, ønsker at den var, og naar den kommer, er det dog en Fremtid længer borte, der beskæftiger mig. Døden selv har mig noget

Interessant, noget Herligt, fordi en nye Verden da aabnes for mig.
Hvad mon det egentligt er, mit urolige Jeg iler efter? (s. 71).

Det kan tænkes, at det er denne åbenhjertige selvkaraktistik, der har inspireret Søren Kierkegaard til hans skarpe bemærkning om Andersen i *Af en endnu Levendes Papirer* (1838): shan er overhovedet bedre skikket til at fare afsted i en Diligence og beseer Europa, end til at skue ind i Hjerternes Historie». Men det er at nøjes med at tage Andersens ord for pålydende, en nøjsomhed, som flere senere Andersen-kritikere har taget i arv fra Kierkegaard.

Det er netop, fordi Andersen skuer ind i sit eget hjerte og ikke straks affærdiger tilværelsen med nogle færdige begreber, sådan som hans samtid var tilbøjelig til, at han opdager det komplekse, »forunderlige», uforståelige. Der er noget i mennesket, som ikke kongruerer med den ydre verdens muligheder for opfyldelse. En uro, en higen, en rastløs ilen. Rejsen er et udtryk for moderniteten, det åbne, uafsluttede, forandringen frem mod det ukendte. I *Fodreise*'s ånd kan Andersen paradere med et ungdommeligt overmod, der lader selv døden blive en del af »det interessante» – fordi døden åbner endnu en dør, den afgørende, ind mod det ukendte.

Men man skal også læse denne selvanalyse i sammenhæng med det følgende, hvor den rastløse ilen bøjes ind under en religiøs tolkning, en dualisme af denne verdens forgængelighed og forårets genopstandelse hinsides døden. En lysere udgave af Blichers trækfuglemotiv:

Livsfrisk og herlig stod den vaargrønne Natur rundt om, og aandede Glæde og Ro, medens der ligesom laae et dunkelt Fior over mit Hjerte; dog, tænkte jeg, hvorfor misunde de friske, brogede Blomster? Lad dem dufte, de ville om nogle Maaneder være visne; Kilden, som sladdrer nu saa lystig, forgaaer i Havet og dette selv, der svulmer i sin Storhed, vil dunste bort. Lad Solen spille med sine hede Straaler, ogsaa den vil med Himlen, ældes som et Klæde, naar mit Hjerte, der nu smelter hen i Veemod over sine egne Drømme, livsglad, med salig Stigen, jubler mod det Uendelige (s. 71).

Det uforståelige hjerte er ikke så uforståeligt endda. Den rastløse ilen,